

tyisen rasittavaa on joutua mielenterveyspotilaan asuinkaveriksi.

Tiedän, mistä puhun, sillä olen asunut tällaisen, onneksi kiltin höppänän kanssa 9 viime kuukautta. 23-vuotias henkisesti 7-8-vuotiaan tasolla oleva kämppikseni kun oli päässyt Tarinan sairaalasta viikkoa ennen opintojen alkua avohoittoon. Mies oli vaarallinen lähinnä itselleen, mistä ovat todisteena useat itsemurhayritykset, viimeksi täällä opiskeluaikana. Mutta eihän tällaisesta koskaan tiedä. Mies kun oli perustamassa milloin minäkinlaista puolisoitaallista fasisti- ja rasistijärjestöä saaden tukea kotikuntansa virkailijoilta. Minut oli valittu hänen asuinkumppanikseen ilmeisesti ikäni vuoksi ja tutkimalla taustani, raittiuteni. Opinnoista tällä kaverilla ei tietenkään tullut mitään. Poissaoloja tun-

neilta oli reilut puolet eikä hän osallistunut tentteihin. Itseltäni jäi kaksi tenttiä väliin ja yksi meni ns. penkin alle hänen tenttiä edeltävän yön sähläämisen vuoksi. Taloudellinen tilanteeni kun ei sallinut asunon hankkimista vapailta markkinoilta. Tietenkin tällainen henkilö häiritsee myös muiden opintoja, ei kuitenkaan niin pahoin kuin asuinkumppaniin. Minut kun hän saattoi herättää keskellä yötä kuuntelemaan juttujaan, kuten kerran kun hän oli käynyt yöllä mittailmassa autoja: "Kuule, Pena, kyllä varmasti Lada-farmarista saa ambulanssin, jos kuljettaa potilasta jalat ulkona. Voihan sitä panna sen punaisen lipun kiinni vaikka varpaaseen."

Kaikesta huolimatta aion käydä aikoinaan jääneen lukion täällä loppuun. Onhan minulle luvattu erilainen majotus ensi lukukaudella. Ystävä-

ni jatkaa kuulemma toisella linjalla.

Kuntien sosiaalivirkailijoille haluaisin kuitenkin sanoa: Älkää tuhoiko kansanopistoja, niin kuin olette tuhonneet päihdehuollon hoitolaitokset. Instituutiona kansanopistot antavat monelle mahdollisuuden suorittaa kesken jääneet opinnot loppuun, viettää joskus tarvittava sapattivuosi tai vaikkapa käyttää työttömyys- tai työkyvyttömyysaikansa hyödyksi. Jos mielenterveyspotilaita ja henkisesti häiriintyneitä halutaan kouluttaa, perustettakoon heille oma opinahjo hoitohenkilökuntineen ja ammattimaisine isähahmoinneen. Minusta kyseiseen tehtävään ei taatusti ollut. Enkä lausu tätä rasistisena mielipiteenä, olenhan itsekkin ongelmainen, jopa vammainen.

PENTTI YRJÖNEN

MARKKINAVETOISEEN PÄIHDEHUOLTOON?

Kerstin Steniuksen väitöskirja osallistuu samanaikaisesti monen ajankohtaiseen keskusteluun. Työ jakaantuu kahteen, itsenäisestikin toimivaan mutta toisiinsa kytkeytyvään kokonaisuuteen. Tutkimuksen alkuosa paneutuu valtiollisen, kunnallisen ja yksityisen suh-

teeseen ja niiden muutokseen ruotsalaisessa alkoholihuollossa 1900-luvun alusta 1980-luvulle. Sosiaalipolitiikan historian harrastajana luin tämän osan erityisen innostuneesti. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion vielä varsin vähäisessä historiankirjoituksessa pää-

paino on ollut miehekkäästi tulonsiirtojärjestelmissä ja niiden siunauksellisissa vaikutuksissa köyhyyden vähentämiseen ja tuloerojen kaventamiseen. Naistutkimus tosin nosti jo aikoja sitten esille hyvinvointivaltion toisen kivijalan, palvelujärjestelmien ke-

hittämisen ja niiden oleellisen merkityksen nimenomaan naisten tasaveroistumisen kannalta, mutta empiirisessä tutkimuksessa palvelujärjestelmien kehitys on jäänyt ensi sijassa historioitsijoille ja siksi lähinnä edellisen vuosisadan vaihteen ympärillä tapahtuneiden prosessien analyysiin.

Olen itse tutkaillut sosiaalihuollon ja eräiden siihen liittyneiden palvelujärjestelmien pitkän aikavälin kehitystä ja painottanut kansalaisjärjestöjen sekä myöhemmin asiantuntija- ja asiakas-/potilasjärjestöjen tärkeää osuutta palvelusysteemien historiassa. Ruotsalaisessa(kin) alkoholisti- huollon kehityksessä yksityisten järjestöjen, yhtiöiden, säätiöiden ja yksilöiden merkitys korostuu. Stenius jakaa Ruotsin kehityksen neljään periodiin: Toisen maailmansodan loppuun saakka alkoholisti- huolto oli ennen muuta osa köyhyysproblematiikkaa, alle jolla valtio luontevasti vetosi kansalaisyhteiskuntaan työn organisoimiseksi. Vuodesta 1945 noin vuoteen 1965 köyhyys jäi taka-alalle, ja alkoholismia käsiteltiin poikkeavuutena, johon hoitokeinot yhä useammin uskottiin löydettävän lääketieteestä. Tanskalaiset hurauttivat keksimäänsä antabukseen niin perin pohjin, että alkoholistihoito kytkettiin siellä suoraan terveydenhuolto-organisaatioon. Ruotsissa suunta oli toinen. Valtiojohtoinen alkolistihoito joutui muun sosiaalihuollon tavoin kovan kritiikin kohteeksi, ja mm. asiakaspohjaisen Länsliikkeen painostuksesta alkoholismi määriteltiin puutteellisista resursseista johtuvaksi sosiaaliseksi ongelmaksi. Kaudella 1965–1985 päihdehuol-

lon valtiollis-kunnallinen luonne oli vahvimmillaan. Silti yksityisten tuottaman laitoshoidon osuus oli alimmillaan- kin 30 prosentin luokkaa.

Stenius kuvaa alkoholisti- huollon vaiheista ja toimi- joista on perusteellinen, ha- vainmollinen ja valaiseva. Kun- non historioitsijan tapaan hän tekee myös jatkuvaa vertailua, jonka tuloksena mm. Pohjois- maiden väliset erot ja yhtäläi- syydet saavat valaistusta. Ni- menomaan kunnallisen organi- saation erot yhtäältä Tanskan, Islannin ja Norjan ja toisaalta ruotsalais-suomalaisen systeemin välillä näyttävät selittävän paljon. Paikallisen itsehallin- non luonteella ja kehityksellä on ollut tavattoman suuri mer- kitys sille, kuinka sosiaali- huollon palvelujärjestelmät Pohjoismaissa ovat kehitty- neet.

Historiallisen ja vertailevan osuuden merkitys paljastuu oleelliseksi tutkimuksen toi- sessa osassa. Stenius tutkii kil- pailuttamisen, yksityistämisen ja markkinoiden vapauttami- sen merkitystä päihdehuollolle vertaamalla neljän erityyppi- sen kunnan kehitystä 1990-lu- vulla. Tämän osuuden uskon antavan ajattelemisen aihetta niille sosiaalipoliitikoille, jot- ka uskovat ekonomististen mallien välittömään sovelta- miskelpoisuuteen. Ruotsin kunnallistalouden vapauttami- nen korvamerkityistä valtion- osuuksista ja kuntien velvoit- taminen kilpailuttamiseen pal- velujen järjestämisessä ovat olleet samanlainen prosessi kuin meilläkin, joten vertailul- le on pohjaa. Stenius tätä ver- tailua ei tee, hän vertailee enemmänkin Englantiin, mitä toki voidaan pitää perusteltu- nakin huolimatta valtiollis-

kunnallisten järjestelmien eri- laisuudesta.

Stenius vertailee Haningen, Sollentunan, Södertäljen ja Västeråsin päihdehuollon vai- heita ja reformipyrkimyksiä kunnallisten dokumenttien ja runsaiden haastattelujen avul- la. Kuntien koot, olot, poliittiset voimasuhteet ja hallintojen keskittymisasteet ovat riittä- vän erilaisia, kaikki kokivat samantapaisesti sekä kunnal- listalouden 1990-luvun kriisin että (kvasi)markkinamekanis- mien soveltamisyritykset. Ste- nius analysoi kuntien koke- muksia ennen muuta kunnan eri toimijoiden (johtavat virka- miehet, kuntajohto, sosiaali- puolen luottamus- ja virka- miesjohto) ja palvelujen tuotta- jien näkökulmasta. Asiakkai- den ääni kuuluu vain välillise- nä, mutta periaatteessa se on eri toimijoiden puheessa jatku- vasti läsnä. En ryhdy referoi- maan kaikkia niitä eri puolia, joita markkinavetoiseen palve- lutuotantoon pyrkiminen on si- sältänyt, tai niitä osin häkellyt- tävän ristiriitaisia tuloksia, joi- ta prosessi on tuottanut. Neljää samanlaista kokemusta ei ole ollut, markkinavetoisen palve- lutuotannon haasteet ovat eri kunnissa tuottaneet jopa täysin vastakkaisia tuloksia. Itse asi- assa nimenomaan kunnallispoliittiset ja -hallinnolliset rakenteet ja traditiot ovat olleet ilmeisesti niin vahva väliin tuleva tekijä, että ”markkina- lait” ovat muokkautuneet nii- den mukaan. Yhtenä keskeise- nä johtopäätöksenä voikin pi- tää sitä, että kuntien yleinen pihtaamismentaliteetti on vai- kuttanut palvelujen järjestämi- seen oleellisesti tärkeämmin kuin mitkään markkinamalli- versiot. Palvelutuotannon jär- jestämisen kaupallistuminen

on toki tehostanut tapaa ajatella ja argumentoida ekonomistisesti (mikä monessa tapauksessa on vaikeuttanut nimenomaan yksityisten palvelutuotajien asemaa), ja tämä on johtanut hinnan asettamiseen laadun edelle. Raha puhuu, eivätkä sen enempää sosiaalihuolon kuin vapaan kilpailun periaatteetkaan saa asettua kunnan intressien tielle. Alkoholitai huumeekoukussa olevien ongelmat näyttävät jäävän yhä

varmemmin jalkoihin. Tuskin yllättävää tässä Kilpailukyky-nimistä uutta jumalaa palvo-

vassa pohjoismaisessa yhteiskunnassa.

PANU PULMA

KERSTIN STENIUS
PRIVAT OCH OFFENTLIGT I SVENSK ALKOHOLISTVÅRD
ARBETSFÖRDELNING, SAMVERKAN OCH STYRNING
UNDER 1900-TALET
LUND STUDIES IN SOCIAL WELFARE XXI
ARKIV FÖRLAG 1999
253 s.

SOSIAALIALAN TYÖ JA SEN TULKINNAT

Merja Borgman on tehnyt väitöskirjansa sosiaalialan ammattilisten tulkintojen rakentumisesta, mutta tutkimuksessa sivutaan paljon muitakin. Kyse on myös hoiva- ja huolenpityöstä, siitä millaista on toimia sosiaalialan ammattilaisena 90-luvun Suomessa. Takana ovat nopeatahtiset muutokset sosiaali- ja terveysalan ammattien rakenteessa ja koulutuksessa. Välillä on ollut vaikea tietää, millaisiin sosiaalialan työtehtäviin keski- ja korkeakouluasteella opiskelijoita oikein koulutetaan. Väitöskirjan tieteenala on sosiaalipsykologia – ei siis sosiaalipoliittikka, sosiaalityö eikä kasvatustiede, vaikka kaikki nämä olisivat voineet olla mahdollisia.

Sosiaalialan ammatillistumista tarkastellaan tutkimuksessa sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen aineiston valossa. Aineisto on aika moniaineksinen: siinä on mukana tausta-aineistona jo 1988 kerätty kyselyaineisto ammatinvalinnan perusteista ja koulutusodotuksista. Toinen kyselyaineisto, sosiaalialan kouluasteen opiskelijoille suunnattu koulutusarvioista ja työelämään siirtymisestä on vuodelta 1990. Nämä kaksi kohtuullisen laajaa kyselyä toimivat taustana. Varsinainen tutkimusaineisto on keväällä 1995 suoritettu lomakekysely, jossa Borgman pyysi 11 sosiaalialan työntekijää vastaamaan kolmeen kyselylomakkeeseen, jotka kierros kierrokseilta tar-

kentävät kysymyksiä. Vastajat – neljä kodinhoitajaa, neljä kehitysvammaistenhoitajaa ja kolme päivähoitajaa – olivat valmistuneet 1990. Saatua vastausta tutkija analysoi kvalitatiivisesti käyttäen viitekehystenään sosiaaliseksi konstruktionismiksi kuvaamaansa orientaatiota.

Kirjallisia vastauksia täydentää tilastojen, lainsäädännön ja sen valmistelun sekä tutkijan omien, vuosien varrella tekemien havaintojen hyödyntäminen. Tutkijan mielestä kyse on moniaineistoisesta tutkimuksesta, joka rinnastuu etnografiaan. Varsinaisesta etnografisesta tutkimuksesta ei kuitenkaan ole kysymys, koska aineistosta puuttuu juuri tätä tutkimusta varten kerätty, tie-